

Tiểu thuyết trinh thám *Kho báu bị nguyên rửa* của Michel Bussi nhìn từ đặc trưng thể loại

Phạm Lại Hoài Thương, Phạm Tuấn Anh
Khoa Sư phạm, Trường Đại học Cần Thơ

Tóm tắt: Nghiên cứu này tập trung kiến giải đặc trưng trình thám trong *Kho báu bị nguyên rửa* của Michel Bussi ở các phương diện: Cốt truyện, nhân vật và thủ pháp tạo dựng hiệu ứng trình thám. Kết quả nghiên cứu cho thấy cốt truyện, nhân vật được tạo dựng khéo léo, bám sát đặc trưng thể loại trình thám. Thủ pháp trì hoãn, bỏ ngỏ và đánh lạc hướng được Bussi tận dụng triệt để nhằm tăng độ mở cho văn bản, kích thích độc giả tìm tòi, khám phá và giải mã. Bussi thành công tạo dựng vụ án li kì, hấp dẫn; đồng thời tinh tế gợi mở cho độc giả chiêm nghiệm về nhiều vấn đề trong đời sống xã hội.

Từ khóa: Trình thám, thám tử, trì hoãn, *Kho báu bị nguyên rửa*, Michel Bussi.

Nhận bài ngày 10.12.2024; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 20.02.2025
Liên hệ tác giả: Phạm Tuấn Anh; email: ptanh@ctu.edu.vn

1. MỞ ĐẦU

Michel Bussi là nhà văn lớn của văn học Pháp đương đại. Từ giáo sư địa lí, Bussi chuyển hướng sang viết văn, tập trung ở thể loại trình thám. Trong sự nghiệp cầm bút, ông gặt hái được nhiều thành công, đoạt nhiều giải thưởng: giải Trình thám Địa Trung Hải (Festival Villeneuve, 2011), giải Michel Lebrun (2011), giải Gustave Flaubert (Hội nhà văn Normandie, 2011). Sáng tác của Bussi không chỉ gây được sự chú ý bởi nghệ thuật tạo dựng các vụ án li kì, hấp dẫn mà còn phản ánh nhiều vấn đề liên quan đến con người trong đời sống hiện đại. Các tiểu thuyết của Bussi như *Hoa súng đen*, *Vết khắc hằn trên cát*, *Kho báu bị nguyên rửa*, *Mẹ đã sai rồi* được xuất bản ở nhiều nước trên thế giới, trong đó có Việt Nam. *Kho báu bị nguyên rửa* là tiểu thuyết trinh thám tiêu biểu của Bussi. Với phong cách viết lắt léo, biến hóa linh hoạt, Bussi mở ra một hành trình thám hiểm trên đại dương, cùng độc giả chinh phục “kho báu” bí ẩn chứa đựng những góc khuất, câu chuyện về cuộc đời của các nhân vật. Nghiên cứu này tập trung phân tích, kiến giải đặc trưng trình thám trong tác phẩm ở các phương diện: Cốt truyện, nhân vật và các thủ pháp tạo dựng hiệu ứng trình thám.

Nghiên cứu này vận dụng phối hợp nhiều phương pháp: Phương pháp loại hình, phương pháp phân tích – tổng hợp và phương pháp so sánh. Phương pháp loại hình được sử dụng để phân tích, kiến giải tác phẩm dựa trên cơ sở bám sát đặc trưng thể loại trình thám. Phương pháp phân tích – tổng hợp được sử dụng để nhận diện, kiến giải các yếu tố, phương diện nổi bật của tác phẩm nhìn từ đặc trưng thể loại. Phương pháp so sánh được sử dụng để nhận diện, đối sánh tác phẩm với các tiểu thuyết trinh thám truyền thống, từ đó chỉ rõ điểm kế thừa, cách tân của nhà văn ở mảng văn học này.

2. NỘI DUNG

2.1. Về tiểu thuyết trinh thám

Tiểu thuyết trinh thám là những sáng tác văn xuôi có dung lượng lớn, viết về những vụ án còn nhiều ẩn số, từ đó mở ra hành trình khám phá, giải mã bí ẩn. Trong bài viết *Georges Simenon và tiểu thuyết trinh thám Pháp thế kỉ XX*, Cao Vũ Trân nhận định: “Tiểu thuyết trinh thám là một loại nghệ thuật xác định tội phạm chủ yếu dựa vào phương pháp suy luận - một

trình độ động não ở đẳng cấp cao - trong quá trình nghiên cứu và phát hiện tội phạm. Đây là một thể loại văn học duy lý và kì ảo” [1, tr.72]. Trong *Từ điển thuật ngữ văn học*, Lê Bá Hán - Trần Đình Sử - Nguyễn Khắc Phi định nghĩa tiểu thuyết trinh thám như sau: “[...] Một tiểu loại của tiểu thuyết phiêu lưu” [2, tr.341]. Nhóm tác giả đã chỉ ra một vài đặc điểm nổi bật từ chính tên gọi của thể loại này. Thứ nhất, nghề nghiệp của nhân vật chính là “thám tử”, “mật thám”, “điều tra viên” và điểm chung của những nghề nghiệp này là điều tra, khám phá bí mật. Thứ hai, thể loại này viết về vụ án và tội phạm. Thứ ba, cách thức xây dựng cốt truyện phải giữ được bí mật đến cuối cùng để đảm bảo sự hấp dẫn. Nhân vật chính - thường là thám tử, thanh tra hay cảnh sát - sẽ dùng sự quan sát tỉ mỉ để tìm kiếm manh mối, từ đó suy luận, lí giải vụ án. Dĩ nhiên, trong toàn bộ quá trình giải mã vụ án, các bí ẩn, ẩn số phải được khéo léo giấu kín đến tận cùng.

Trong *Thi pháp văn xuôi*, Tzvetan Todorov phân chia loại hình của văn học trinh thám như sau: tiểu thuyết ẩn ngữ, tiểu thuyết đen và tiểu thuyết phân vân, hồi hộp. Loại tiểu thuyết thứ nhất Todorov đề cập là tiểu thuyết ẩn ngữ: “Tại nền tảng của tiểu thuyết ẩn ngữ, ta thấy một tính nhị nguyên” [3, tr.10]. Nguyên nhân để lí giải cho tính nhị nguyên là vì cấu trúc của tiểu thuyết ẩn ngữ có hai truyện. Mặc dù hai truyện cùng tồn tại trong một dòng kể, nhưng truyện thứ nhất về tội ác sẽ chỉ phôi truyện thứ hai và truyện thứ hai, mặc dù nói về hành trình phá án, nhưng lại không được đánh giá cao. Loại tiểu thuyết thứ hai được nhắc đến là tiểu thuyết đen. Tác giả nhận định: “Tiểu thuyết đen là một tiểu thuyết trinh thám hợp nhất hai truyện, hoặc nói theo cách khác, phé bỏ truyện thứ nhất và đem sự sống cho truyện thứ hai.” [3, tr.14]. Tiểu thuyết đen sẽ mang đến cho độc giả sự hiếu kỳ và cả sự phân vân, hồi hộp khi khám phá cốt truyện. Loại hình thứ ba là tiểu thuyết phân vân hồi hộp. Todorov cho rằng đây là sự kết hợp của tiểu thuyết ẩn ngữ và tiểu thuyết đen. Nói rõ hơn, tiểu thuyết phân vân hồi hộp có sự kế thừa từ cả hai loại hình tiểu thuyết: “Hình thái này giữ lại của tiểu thuyết ẩn ngữ điều bí ẩn và hai truyện, truyện quá khứ và truyện hiện tại; nhưng nó không thu hẹp truyện thứ hai thành việc dò tìm sự thật đơn thuần” [3, tr.19]. Cách phân loại của Todorov là tiền đề cho nhiều nghiên cứu học thuật sau này. Todorov nhấn mạnh trong chặng đường phát triển của tiểu thuyết trinh thám, ba loại hình trên không nhất thiết phải tách biệt rạch ròi mà có thể cùng tồn tại và phát triển thành nhiều loại hình mới. Năm 1928, S.S. Van Dine đã chỉ ra hai mươi nguyên tắc cơ bản mà nhà văn cần tuân thủ khi viết thể loại trinh thám. Hai mươi nguyên tắc này đã được Todorov đề cập trong công trình *Thi pháp văn xuôi*. Kế thừa S.S. Van Dine, Todorov hệ thống thành tám nguyên tắc cốt lõi có thể ứng dụng trong hầu hết tiểu thuyết trinh thám. Bước sang thế kỉ XX, với sự ra đời của những thể loại trinh thám mới và trinh thám của thời kì hậu hiện đại, tính ứng dụng của các nguyên tắc cũng khác nhiều.

Trong *Bàn về tiểu thuyết trinh thám*, Nguyễn Duy Bình chỉ ra một số đặc thù của tiểu thuyết trinh thám. Đầu tiên, tiểu thuyết trinh thám phải có một điều bí ẩn, một sự thật cần ẩn giấu vì đây là tiền đề quan trọng: “Có thể nói đó là yếu tố hạt nhân của cốt truyện” [4; tr.444]. Đặc thù thứ hai là khi tiếp cận tiểu thuyết trinh thám, độc giả buộc phải suy luận, dùng tư duy logic để giải mã các bí ẩn. Đặc thù thứ ba chú trọng đến việc xây dựng cốt truyện và các dữ kiện, tư liệu trong tiểu thuyết trinh thám bởi vì vai trò của chúng rất quan trọng: “Nhân vật có thể dựa vào đó mà suy luận” [4, tr.445]. Đặc thù thứ tư nhấn mạnh rằng tiểu thuyết trinh thám buộc phải dựa trên phương thức duy lí: “Trong quá trình khám phá đó, thám tử cũng như người đọc sẽ gặp nhiều hiện tượng phi logic, khó hiểu, bất ngờ, ngày càng rắc rối như bị lạc vào mê cung, thử thách trí tuệ.” [4, tr.445]. Đặc thù cuối cùng được đề cập đến là cách triển khai trình tự của cốt truyện, nó bắt đầu khi bí ẩn hoặc vụ án được hé lộ và sau đó là hành trình khám phá bí ẩn hoặc giải vụ án: “Câu chuyện triển khai trình tự thời gian theo hướng đi ngược từ kết quả đến nguyên nhân” [4, tr.445].

Tựu trung lại, tiểu thuyết trinh thám có những đặc trưng cơ bản như sau. Thứ nhất, tiểu thuyết trinh thám viết về vụ án nên chắc chắn phải có tội ác hoặc cái chết. Đây là yếu tố thúc

đẩy cho cốt truyện vận hành theo hướng tìm kiếm, khám phá để tìm ra chân tướng cuối cùng. *Thứ hai*, nhân vật trong tiểu thuyết trinh thám thường xuất hiện dưới hai tuyến đối lập: thám tử (hoặc có thể là cảnh sát, thanh tra,...) và tội phạm (hung thủ). Tuyến nhân vật thứ ba tồn tại trong tiểu thuyết trinh thám là nạn nhân. *Thứ ba*, trong tiểu thuyết trinh thám, trừ danh tính hung thủ và sự thật phải được giữ bí mật đến cuối cùng, tất cả những chi tiết “manh mối” đều phải phơi bày một cách rõ ràng, khách quan để nhân vật chính và cả độc giả lấy đó làm cơ sở suy luận. *Thứ tư*, cốt truyện trinh thám đề cao tính chất duy lý, phải đảm bảo xây dựng dựa trên logic, chặt chẽ. Cốt truyện thường có cấu trúc ba phần. Phần mở đầu nói về án mạng hoặc sự việc bí ẩn. Phần thắt nút là quá trình điều tra, quan sát, theo dõi và nghiên cứu những manh mối. Phần cuối cùng là phần mở nút, hung thủ sẽ phải lộ diện và sự thật cũng phơi bày. Mặc dù là thế, những đặc trưng của tiểu thuyết trinh thám đương đại đã có nhiều chuyển biến. Tiểu thuyết trinh thám giờ đây không chỉ nhắm đến những vụ án hóc búa, ngạt thở mà còn làm tốt nhiệm vụ khai thác các khía cạnh của đời sống. Tiểu thuyết trinh thám, từ chỗ không được đánh giá cao và chỉ được xem là thể loại “cận văn học”, cho đến hôm nay đã khẳng định được vị thế của mình trong tiến trình phát triển của văn học thế giới.

2.2. Đặc trưng trinh thám trong *Kho báu bị nguyên rủa* nhìn từ cốt truyện và nhân vật

Trong *Từ điển thuật ngữ văn học*, cốt truyện được định nghĩa: “[...] hệ thống sự kiện cụ thể, được tổ chức theo yêu cầu tư tưởng và nghệ thuật nhất định, tạo thành một bộ phận cơ bản, quan trọng nhất trong hình thức hành động của tác phẩm văn học thuộc các loại tự sự và kịch” [2, tr.88]. Bussi khéo léo xây dựng cốt truyện phức tạp, đan cài nhiều sự kiện, diễn biến, từ đó tạo ra những “cú lừa” ngoạn mục để thách đố và kích thích độc giả.

Kho báu bị nguyên rủa có cốt truyện phân mảnh, lắp ghép. Cốt truyện dạng này có những đặc trưng riêng: “Cốt truyện bị nghiền nát thành từng viên nhỏ của biến cố và hoàn cảnh, nhân vật bị phân tán thành một bó những khát vọng nhức nhối, những ghép nối chiều sâu được thể hiện qua các tiểu đoạn đứt khúc, ghép quá khứ với hiện tại, tâm cảnh với ngoại cảnh, lịch sử và phi lịch sử” [6, tr.57]. Xuyên suốt tác phẩm, Bussi chủ đích đan cài, chồng xếp vô số tình tiết, sự kiện tưởng chừng rời rạc nhưng thực chất chúng lại ẩn giấu dụng ý trong chiến lược trần thuật của nhà văn. Cốt truyện của *Kho báu bị nguyên rủa* có thể phân chia thành hai mảnh truyện lớn. Thứ nhất là mảnh truyện về hành trình thiếu tá Petar Velika và trung úy Julo Flores, truy tìm hung thủ đã giết chết những viên chức cấp cao trong tổ chức hỗ trợ người nhập cư nổi tiếng Vogelzug. Thứ hai là mảnh truyện về cuộc đời của Leyli Maal và ba đứa con là Bamby, Alpha và Tidiane.

Ở mảnh truyện đầu tiên, hành trình giải mã vụ án được bắt đầu với cái chết của François Valioni - người đứng đầu bộ phận tài chính của Vogelzug. François bị trói trên giường, trong tình trạng khóa thân, mạch máu ở cổ tay bị cắt và chết dần vì mất máu tại căn phòng Ghénérázade, khách sạn Red Corner. Camera của khách sạn ghi lại hình ảnh một cô gái với tấm mạng che mặt, nhìn chăm chăm vào camera, “rời gần như quay ngoắt ngay lập tức, như muốn để lại một dấu mới hấp dẫn” [7, tr.44]. Trong khi Petar rà soát danh tính những cô gái điếm trong thành phố, Julo lựa chọn khai thác những thông tin trên mạng xã hội của François và tìm ra cái tên đáng nghi: Bambi13. Bằng cách giả danh một nghiên cứu sinh về người di cư, Bambi13 đã tiếp cận, tán tỉnh François, nghiễm nhiên trở thành “nữ sát nhân giả định” của vụ án. Trong khi vụ án của François vẫn còn đang dang dở thì xuất hiện nạn nhân thứ hai là Jean-Lou Courtois, người đã từng làm việc cho Vogelzug gần mười năm. Jean-Lou bị sát hại tại khách sạn Red Corner, trong căn phòng Caravansérail, cùng một cách thức giống như François. Jean-Lou cũng có lịch sử trò chuyện với một cô gái với biệt danh Faline95. Rất nhiều câu hỏi được đặt ra, từ việc cả Bambi13 và Faline95 có phải cùng một người, tại sao cô ta lại phải lấy máu của nạn nhân, mối liên hệ chung của hai nạn nhân về Vogelzug, nhưng Petar và Julo vẫn chưa tìm được câu trả lời thỏa đáng. Thậm chí khi xác định được danh tính hung thủ là Bamby Maal, phía cảnh sát vẫn không thể kết tội vì Bamby có bằng chứng ngoại phạm hoàn hảo. Bussi đã đan cài, lồng ghép những sự kiện, tình tiết để tạo ra một bài toán hóc búa, đầy thách thức cho

Petar và Julò: “Ngay khi một mảnh mỗi chúng mình Bamby Maal vô tội, một chứng cứ khác lại xuất hiện để buộc tội cô. Chẳng khác nào một bức tranh ghép hình không thể hoàn thiện, với những mảnh ghép không chịu khớp lại với nhau” [7, tr.380].

Bên cạnh mảnh truyện thứ nhất, mảnh truyện thứ hai trong tác phẩm kể về gia đình Leyli Maal. Mảnh truyện thứ hai này được Bussi ghép nối từ bốn mảnh truyện nhỏ về Leyli, Bamby, Alpha và Tidiane. Với Leyli, những mảnh ghép trong quá khứ của chị được hé mở qua những cuộc trò chuyện cùng quản lí Ruben, gã hàng xóm Guy, hay qua lời kể của ông ngoại Moussa với Tidiane. Từ tuổi thơ tươi đẹp ở Ségou, trước khi bị mù năm mười ba tuổi, hai lần vượt biên không thành, những ngày bị lợi dụng như một gái điếm để kiếm tiền, cho đến lúc may mắn tìm lại được ánh sáng, ba năm nỗ lực để trở thành một người nhập cư hợp pháp, tất cả đều là những mảnh ghép đóng vai trò quan trọng thúc đẩy mạch truyện phát triển. Tám chương hồi tưởng về quá khứ của Leyli được đan xen với cuộc sống thực tại đang diễn ra. Bắt đầu một cách bất ngờ và đôi khi bị cắt ngang một cách chóng vánh, nhưng những mảnh truyện đứt đoạn ấy lại giải đáp cho rất nhiều những câu hỏi còn bỏ ngỏ. Bên cạnh đó, mảnh truyện về Bamby là một hành trình đầy thù hận. Từ những ghi chép trong sổ tay của Leyli, sự căm phẫn đối với những kẻ đã bỏ rơi người mẹ mù lòa của mình nhen nhóm trong lòng cô gái trẻ: “Tất cả bọn họ tiếp tục lợi dụng thân xác bà, đến tận phút chót. Không hề cảm thấy tội lỗi, bởi vì bà không bao giờ có thể nhận ra họ” [7, tr.431]. Bamby đã tiếp cận François Valioni, Jean-Lou Courtois, Yan Segalen với chủ đích giết chết cả ba, đồng thời lấy máu của họ để tìm ra cha ruột: “Việc đó là để giúp cô tìm lại cha mình, để thực hiện việc sàng lọc giữa những kẻ lừa bịp” [7, tr.431]. Còn Alpha, cậu là một cậu trai với tính cách mạnh mẽ và bộc trực. Tương tự Bamby, Alpha muốn trả thù những kẻ đã tổn thương mẹ, hơn hết, cậu nhắm đến tổ chức Vogelzug - nơi tồn tại những kẻ kiếm tiền bằng cách chơi đùa mạng sống của những người nhập cư. Riêng phần Tidiane, cậu bé chính là người tìm ra “kho báu” cuối cùng bằng trí thông minh và lòng dũng cảm. Bốn mảnh ghép tưởng chừng tách biệt, manh mún nhưng khi khâu chuỗi với nhau, tạo nên một mảnh truyện lớn hàm chứa hết thảy khía cạnh, góc khuất trong cuộc đời của các nhân vật. Bằng cách phân mảnh các lớp sự kiện, tình tiết và hoán vị, ráp nối chúng một cách tài tình, Bussi đã tạo nên cốt truyện đầy tính mê cung trong *Kho báu bị nguyên rủa*. Độc giả buộc phải kiên nhẫn thu thập từng mảnh ghép qua mỗi trang viết, suy luận để tìm ra sợi dây liên kết rồi kết nối chúng thành một chỉnh thể hoàn chỉnh.

Song hành cùng cốt truyện phân mảnh, lắp ghép, Bussi còn sử dụng cốt truyện đa tuyến trong *Kho báu bị nguyên rủa*. Một lợi thế của cốt truyện này là bao gồm các tuyến truyện khác nhau tồn tại song song, giúp tái hiện nhiều bình diện trong đời sống, khắc họa những diễn biến phức tạp diễn ra trong tâm thức con người. Đồng thời, nếu xem xét từ những sáng tác trình thám cổ điển, đặc trưng nền tảng của cốt truyện luôn là tính nhị nguyên: “Cuốn tiểu thuyết đó không chứa đựng một truyện, mà là hai truyện: truyện về tội ác và truyện về cuộc điều tra” [3, tr.10]. Kế thừa đặc trưng cơ bản này, Bussi đã xây dựng hai tuyến truyện lớn trong *Kho báu bị nguyên rủa*, nhưng có sự biến đổi nội dung của chúng: tuyến thứ nhất vẫn là hành trình điều tra vụ án, còn tuyến truyện thứ hai lại nói về gia đình Leyli. Hai tuyến truyện lớn này đã cung cấp những góc nhìn đa chiều về con người và hiện thực đời sống.

Không chỉ thế, Bussi còn đan cài đa dạng các tuyến truyện khác trong tác phẩm. Có thể kể đến tuyến truyện về Jourdain Blanc-Martin - người đứng đầu của tổ chức Vogelzug danh tiếng lẫy lừng. Jourdain luôn xuất hiện ở những hội nghị cấp cao với những bài diễn văn nhân đạo về người nhập cư. Không ai có thể ngờ rằng ông ta lại là người đứng sau điều hành những đường dây vượt biên trái phép: “Ông chủ lớn của Vogelzug làm giàu bằng cách đưa người di cư bất hợp pháp” [7, tr.369]. Ẩn sau lớp mặt nạ tốt đẹp, Jourdain thực chất chỉ là một kẻ máu lạnh kinh doanh trên mạng sống của người vô tội: “Nói cho cùng, cái chết của họ có thể mang lại cho ông ta một lời mào đầu rất xúc động trong bài diễn văn tối nay. Kinh nghiệm dạy cho ông ta biết rằng những xác chết mới tinh này chính là nguyên liệu chủ yếu cho công thức nấu món tình thương nhân đạo” [7, tr.469]. Sau cùng, Alpha và những người anh em đã để mặc Jourdain

chết đuối, giống hệt cách ông ta bỏ rơi những nạn nhân xấu số ngoài biển khơi. Một tuyến truyện khác đáng chú ý là tuyến truyện về những người anh em của Alpha - Savorgnan, Zahérine, Whisley và Darius. Họ đều là những người nhập cư bất hợp pháp theo đường dây của Jourdain. Chấp nhận bỏ ra một số tiền lớn, họ chờ đợi những người thân của mình cũng thông qua chuyến tàu khác đến được Pháp và đoàn tụ cùng nhau. Tuy nhiên, kết quả của sự chờ đợi lại là những lời trần trối của vợ con, gia đình họ trước khi chết. Theo lệnh của Jourdain, để đảm bảo an toàn cho những người trả số tiền cao hơn, người thân của Savorgnan và những người khác bị bỏ rơi giữa lòng đại dương. Với sự đa dạng trong tuyến truyện, Bussi có cơ sở đào sâu nhiều bình diện, khía cạnh phức tạp liên quan đến vấn đề nhập cư. Số phận tăm tối của người nhập cư thể hiện qua cuộc đời Leyli, đồng thời cũng được phục dựng rõ nét qua các mảnh truyện về những người anh em của Alpha. Họ đại diện cho những người nhập cư vô danh, đau xót từ bỏ quê hương, chấp nhận mạo hiểm theo những kẻ buôn người nhằm tìm kiếm vùng đất mới. Song hiện thực tàn khốc, họ đối diện với cảnh đói rét, khắc nghiệt, thậm chí mất mạng trong hành trình vượt biên qua sa mạc hoặc hải hành qua đại dương. Có thể thấy, dù chiếm dung lượng không nhiều nhưng những tuyến truyện về người nhập cư đóng vai trò không nhỏ trong chỉnh thể cốt truyện.

Cốt truyện trong *Kho báu bị nguyên rủa* được xây dựng khéo léo, tinh tế với hệ thống sự kiện đa dạng, phức tạp. Sử dụng kỹ thuật phân mảnh, Bussi đan bện, ghép nối nhiều mảnh truyện để hợp thành chỉnh thể nghệ thuật, thể hiện sự đổi mới, sáng tạo so với các sáng tác trinh thám cổ điển, truyền thống, tiêu biểu là sáng tác của Arthur Conan Doyle, Agatha Christie, Edgar Allan Poe. Mỗi mảnh truyện có thể ví như mảnh gương giúp soi chiếu các khía cạnh trong đời sống. Cốt truyện phân mảnh, lắp ghép và đa tuyến có hiệu quả lớn trong việc phản ánh hiện thực xã hội, qua đó khơi gợi độc giả suy ngẫm, chiêm nghiệm.

Bên cạnh cốt truyện, nhân vật cũng là thành tố quan trọng trong tác phẩm văn học: “Nhân vật là hình thức văn học để phản ánh hiện thực. Hình thức ấy rất đa dạng để thể hiện các khía cạnh vô cùng phong phú của đời sống” [5, tr.149]. Không đa dạng các kiểu nhân vật như ở những thể loại khác, tiểu thuyết trinh thám bao gồm những kiểu nhân vật cố định, điển hình như thám tử (cảnh sát, thanh tra), tội phạm (hung thủ) và nạn nhân. Trong tiểu thuyết *Kho báu bị nguyên rủa*, Bussi chủ đích xây dựng hệ thống các nhân vật hô ứng với những kiểu nhân vật đặc trưng của thể loại.

Về kiểu nhân vật thám tử, Bussi khắc họa nhân vật thiếu tá Petar và trung úy Julio. Petar là một cảnh sát kì cựu với bề dày hơn ba mươi năm kinh nghiệm: “Ông đã vào trường cảnh sát khi mới hai mươi tuổi và chỉ mất vài tháng để tạo cho mình danh tiếng của một anh chàng rắn như thép, vững như đồng, trong như gương” [7, tr.32], “Julio vẫn phải thừa nhận rằng ông là một cảnh sát cực kỳ giỏi” [7, tr.312]. Julio là một người trẻ, có những tố chất hoàn hảo để theo đuổi ngành cảnh sát: “Một trung úy cảnh sát tốt bụng, lịch sự, nhanh nhẹn, hiểu biết, gần như không gì có thể làm cho phật ý” [7, tr.32]. Vật bất li thân của Julio là chiếc máy tính bảng, thứ giúp anh tìm ra những thông tin có ích trong tiến trình phá án. Mặc dù tư duy, hành động của Petar và Julio trái ngược, nhưng điều này lại giúp cả hai bổ trợ cho đối phương khi làm việc cùng nhau: “Julio vẫn luôn gặp khó khăn trong việc lựa chọn, lúc nào anh cũng cần bằng chứng, luôn cần tra cứu cả đồng dữ liệu trước khi đưa ra các giả thuyết; anh cảm thấy mình như một cái máy tính mạnh mẽ và hiệu quả, nhưng chỉ có khả năng đưa ra những lập luận đã được lập trình sẵn. Ngược lại, Petar hành động theo bản năng, không đếm xỉa đến các biên bản ghi nhận khách quan nhưng lại có khả năng phát hiện ra dấu vết xác đáng trong nháy mắt, ông xem thường các lý thuyết tâm lý nhưng lại có khả năng nắm bắt tính cách của một nghi phạm chỉ sau ba câu nói” [7, tr.58]. Thông qua nghề nghiệp, hành động, thiếu tá Petar và trung úy Julio được khắc họa với những đặc trưng ở kiểu nhân vật thám tử của thể loại trinh thám.

Mặt khác, bên cạnh những đặc trưng cố định, kiểu nhân vật thám tử trong tác phẩm còn được Bussi nhìn nhận, khai thác dưới nhiều góc độ. Nhà văn chủ trương tạo nên những nhân vật thám tử hành động theo lẽ phải, nhưng không phải lúc nào cũng hoàn hảo. Cả Petar và Julio

đều có những thiếu sót, sai lầm trong quá trình điều tra. Nhà văn ám chỉ cho độc giả về mối liên hệ mật thiết của Petar với Jourdain Blanc-Martin - chủ tịch của Vogelzug. Mối liên hệ này sẽ ảnh hưởng đến tiến độ điều tra như một điều tất yếu: “Cấp trên của anh không ở vào vị thế trung lập trong vụ án” [7, tr.450]. Dẫu vậy, Petar vẫn kịp thời quay đầu để vạch trần Jourdain và cứu Leyli khỏi sự truy sát của hắn ta. Đối với Julo, từ vụ án đầu tiên, anh đã thể hiện sự quan tâm bất thường với Bamby, bất chấp việc cô là nghi phạm lớn nhất: “Đôi mắt đẹp của Bamby đã làm anh chàng cảnh sát quá lãng mạn chao đảo” [7, tr.422]. Julo cũng là người tiếp tay giúp Bamby bỏ trốn, để rồi xảy ra thêm một vụ án mạng. Mặc dù hành động của Julo được lí giải với mục đích cứu Tidiane nhưng hành động ấy hoàn toàn trái với luật pháp và gián tiếp gây ra cái chết của Adil: “Anh là tông phạm trong một vụ giết người, vụ giết người thứ ba của cô gái này trong vòng ba ngày. Một cô gái mà lúc này anh phải giao nộp cho cảnh sát” [7, tr.477]. . Cả hai cảnh sát thuộc kiểu nhân vật thám tử trong tác phẩm tuy điều tra, hành động theo lí trí, tư duy khoa học nhưng về cơ bản, họ vẫn chỉ là những con người bình thường, cũng có cảm xúc cá nhân, nỗi khổ khó giải bày. Khác với tác giả trinh thám truyền thống (Arthur Conan Doyle, Agatha Christie, Edgar Allan Poe...), kiểu nhân vật thám tử trong sáng tác của Bussi không phải thiên tài, vẫn có nhiều thiếu sót, sai lầm trong tiến trình điều tra. Bussi không lí tưởng hóa kiểu nhân vật này mà khắc họa họ gần gũi, chân thực với con người của hiện thực đời sống.

Trong thể loại trinh thám, đối lập với kiểu nhân vật thám tử là kiểu nhân vật tội phạm. Kiểu nhân vật thám tử thường đại diện cho chính nghĩa, cái đẹp, vì thế những nhân vật tội phạm bị xếp vào phe phản diện. Mặc dù là chủ mưu gây nên những tội ác nhưng kiểu nhân vật tội phạm vẫn được các nhà văn chú trọng khai thác, đặc biệt là về khía cạnh ẩn giấu trong tâm lí, tính cách. Từ đầu tiểu thuyết *Kho báu bị nguyên rủa*, Bussi đã công khai Bamby là “nữ sát nhân” chứ không giấu giếm danh tính của cô. Độc giả không cần phải theo dõi để tìm ra hung thủ, ngược lại, họ bị cuốn vào hành trình giải đáp lí do gây án của cô gái trẻ xinh đẹp. Từ sở tay của Leyli, Bamby bàng hoàng khi biết những nỗi đau cả về thể xác lẫn tinh thần mà mẹ mình đã trải qua. Leyli luôn che giấu sự thật, một mình gánh chịu “lời nguyền” để bảo vệ ba chị em Bamby. Sự dằn vặt trong trái tim Bamby dần chuyển hóa thành cảm xúc cực đoan: “Phương thuốc thật sự và duy nhất để chữa lành nỗi đau chính là trả thù [...] để trả thù cho danh dự của mẹ” [7, tr.430]. Bamby dễ dàng giăng bẫy François, Jean-Lou, Yan nhờ những thông tin về thói quen, sở thích, đặc điểm tâm lí mà Leyli đã ghi chép cẩn thận trong cuốn sổ. Kế hoạch của Bamby khó thành công nếu không có sự hỗ trợ từ em trai Alpha và người bạn là tiếp viên hàng không Chérine. Bamby có những khoảnh khắc muốn ngừng tay: “Cô đã hy vọng rằng Jean-Lou Courtois chính là bố cô, để không phải loại bỏ ông ta” [7, tr.432], nhưng những gã đàn ông xấu xa kia không cho phép cô làm điều đó. Khi xuống tay giết chết Adil, cũng là bỏ ruột của mình, Bamby chẳng hề vui vẻ: “Cô cảm thấy mình trống rỗng. Trinh nguyên. Được giải thoát. Cuộc tìm kiếm của cô đã kết thúc” [7, tr.485]. Bamby là kiểu nhân vật tội phạm, song cũng là nạn nhân đáng thương do sự chi phối của hoàn cảnh. Nếu sáng tác trinh thám truyền thống thường gán cho kiểu nhân vật tội phạm vào phe phản diện, đầy rẫy tội ác thì Bussi thể hiện sự sáng tạo, cách tân trong việc xây dựng kiểu nhân vật này. Ông không chỉ trần thuật về tội ác mà còn khai thác đa dạng các bình diện, từ đó giúp độc giả nhận định, đánh giá chân xác hơn về nhân vật.

Bên cạnh thám tử và tội phạm, kiểu nhân vật nạn nhân cũng không thể thiếu trong sáng tác thuộc thể loại trinh thám. Kiểu nhân vật này đóng vai trò thúc đẩy tuyến truyện vận hành, phát triển. Trong sáng tác trinh thám cổ điển, nổi trội là tác phẩm của Arthur Conan Doyle, Agatha Christie, Edgar Allan Poe, kiểu nhân vật nạn nhân thông thường không được khai thác sâu về ngoại hình, tính cách, tâm lí; trong sáng tác đương đại, nhà văn chú trọng đào sâu các khía cạnh này. Trong tác phẩm, tuyến nhân vật nạn nhân bao gồm François, Jean-Lou... Cái chết của những nhân vật nạn nhân mở ra hành trình điều tra; những thông tin về họ là đầu mối quan trọng trong tiến trình phá án: “Nạn nhân tên là François Valioni. Bốn mươi chín tuổi. Đã kết hôn. Hai con. Hugo và Mélanie. Ông ta sống ở Aubagne, đường Coueste” [7, tr.37], “Jean-Lou Courtois, có vẻ là một ông bố không điều tiếng gì, rất tích cực tham gia các hoạt động cộng

đồng, là chủ tịch của một hiệp hội trợ giúp các cha mẹ có con bị hội chứng Down. Mỗi liên hệ duy nhất giữa ông ta với François Valioni là Vogelzug” [7, tr.268]. Không chỉ để François, Jean-Lou hoàn thành vai trò của kiểu nhân vật nạn nhân, Bussi còn để họ bộc lộ một vài diễn biến tâm lí hay tính cách thông qua những ghi chép trong sổ tay của Leyli. Giờ đây, những nhân vật nạn nhân không chỉ là cái bóng lướt qua mà còn đọng lại ấn tượng trong lòng độc giả. Không dừng lại ở đó, sự sáng tạo của Bussi còn nằm ở cách xây dựng kiểu nhân vật nạn nhân “gián tiếp” như Leyli hay Bamby. Tuy những nhân vật này không bị giết chết bởi hung khí, thủ thuật gây án nào, nhưng độc giả phải ngầm thừa nhận rằng, họ mới chính là những “nạn nhân” chịu nhiều thương tổn nhất. Từ đây, Bussi đem đến một góc nhìn mới cho độc giả về kiểu nhân vật nạn nhân. Điều này là điểm cách tân trong tiểu thuyết trinh thám của Bussi so với tiểu thuyết trinh thám cổ điển, truyền thống.

2.3. Đặc trưng trình thám trong *Kho báu bị nguyên rủa* nhìn từ thủ pháp tạo hiệu ứng

Xuất phát từ đề tài tội ác, khai thác những mảng tối trong đời sống, các sáng tác thuộc thể loại trinh thám có một hệ thống thủ pháp đặc trưng. Thủ pháp tạo hiệu ứng trình thám là yếu tố không thể thiếu nhằm duy trì sự hồi hộp, gay cấn và ấn tượng của thể loại này với độc giả. Thủ pháp trì hoãn, bỏ ngỏ hay thủ pháp đánh lạc hướng được Bussi tận dụng triệt để nhằm gia tăng sự lôi cuốn, hấp dẫn và kích thích độc giả khám phá, giải mã tác phẩm.

Trong tiểu thuyết *Kho báu bị nguyên rủa*, thủ pháp trì hoãn, bỏ ngỏ được Bussi lồng ghép ở mảnh truyện thứ nhất - mảnh truyện về hành trình phá án của thiếu tá Petar và trung úy Julo. Xuyên suốt hành trình truy tìm danh tính hung thủ ám sát những viên chức cấp cao của Vogelzug, nhà văn xây dựng nhiều tình tiết, sự kiện có tính chất trì hoãn, lấp lửng; với mục đích tạo ra thách thức cho phía cảnh sát. Điển hình là việc thêm thắt những chi tiết thể hiện mối liên hệ không đơn giản giữa thiếu tá Petar và chủ tịch của tổ chức Vogelzug - Jourdain Blanc-Martin. Cán cân trong mối quan hệ buộc phải nghiêng về phía Jourdain. Petar chỉ là “gã lãnh đạo cấp thấp” chịu sự chi phối của những ông lớn: “Petar quen biết các thành viên cấp cao nhất của tổ chức Vogelzug! [...] Ít nhất thì ông cũng đang chơi hai mang. Bảo vệ bạn bè. Ít ra là đồng minh. Không gây sóng gió cũng chẳng nhiệt tâm” [7, tr.450]. Chính vì vậy, khi Julo đề cập đến hướng điều tra về tổ chức Vogelzug, Petar đều có những phản ứng rất bất thường: “Khuôn mặt thiếu tá Velika chuyển từ vui thích sang nghiêm nghị” [7, tr.72], “không có vẻ gì là sốt sắng muốn đào sâu vào hướng điều tra Vogelzug.” [7, tr.98], “Julo lại một lần nữa nài ép Petar cho triệu tập Jourdain Blanc-Martin. Petar đã từ chối. Kiên quyết.” [7, tr.355]. Sự thiếu trung thực và thiên vị của thiếu tá đã nhiều lần làm tiến trình điều tra bị chững lại. Không chỉ thế, nhà văn cũng lồng ghép thủ pháp trì hoãn, bỏ ngỏ đối với nhân vật Julo, bằng cách không ít lần đề cập đến tình cảm đặc biệt của anh với nữ sát nhân Bamby: “Cậu đúng là kẻ đang yêu, anh chàng Romeo của tôi à!” [7, tr.72], “cũng giống như François Valioni, anh đã bị cô nàng kỳ lạ đó quyến rũ” [7, tr.124]. Mặc dù Julo tinh ý nhận ra những điểm bất thường trong quá trình điều tra về gia đình Leyli, nhưng phần lớn lập luận của anh đều xuất phát từ “trực giác”, không có bằng chứng chính xác. Những chi tiết này khiến Petar và cả độc giả nảy sinh cảm giác hoài nghi, liệu phán đoán của Julo có tồn tại ý thức chủ quan và tình cảm cá nhân hay không. Những sự kiện, tình tiết này vô tình cho tiến độ điều tra trì hoãn, mức độ khó khăn cho quá trình phá án cũng tăng lên mấy phần.

Bussi còn cố tình mở ra những manh mối chông chéo, đặt ra những câu hỏi hóc búa nhưng rồi lại trì hoãn không giải quyết hoặc bỏ ngỏ câu trả lời. Trong vụ sát hại François, nữ sát nhân giả định có biệt danh là Bambi13. Thông tin về cô gái này chỉ là những bức ảnh không lộ mặt trên Facebook: “Như thể cô ta cần trọng tìm cách che giấu khuôn mặt mình” [7, tr.95]. Cuộc điều tra tiếp tục bị trì hoãn bởi vô số thông tin gây nhiễu về biệt danh phổ biến này: “Khi gõ Bambi vào một công cụ tìm kiếm, Julo có được hàng ngàn câu trả lời, hàng trăm trang Facebook” [7, tr.113]. Nhờ vụ bắt giữ Alpha, Julo đã khoanh vùng đối tượng nghi ngờ chính là Bamby Maal, tuy vậy trung úy trẻ vẫn mơ hồ trong những chi tiết còn bỏ ngỏ, lấp lửng: “Các thông tin trên trang Facebook của Bambi13 hoàn toàn trái ngược với bối cảnh xã hội nơi

Bamby Maal sinh trưởng” [7, tr.215]. Cuộc điều tra vẫn trì trệ, không thể đi đến kết luận bởi còn nhiều manh mối chưa được giải đáp, quá nhiều giả thuyết được đặt ra: “Cùng là một cô gái duy nhất? Hai cô gái bị cầm tù trong cùng một mớ bong bóng? Hai cô gái, hay nhiều hơn?” [7, tr.235], “Nếu cô gái này không phải là Bamby Maal, vậy thì cô ta là người đang tìm cách đưa Bamby Maal vào đây. Suy ra đó phải là một cô ả biết rõ Bamby...” [7, tr.355]. Điểm tương đồng, mối quan hệ giữa Bamby và ba cô gái trẻ tuổi Noura, Kamila, Chérine cũng là những chi tiết lung lay hướng suy luận của cảnh sát, gây khó khăn trong quá trình phá án của họ. Thủ pháp trì hoãn, bỏ ngỏ hoàn thành xuất sắc vai trò tạo dựng không khí căng não, bí ẩn trong mảnh truyện về hành trình điều tra. Những sự kiện đứt đoạn, những tình tiết bị bỏ dờ đẩy mức độ nghi vấn của vụ án lên cao hơn, gây được sự tò mò, hiếu kỳ nơi độc giả.

Không chỉ thế, Bussi xây dựng nhiều tình tiết bỏ ngỏ, cố tình để lại nhiều “khoảng trống” cho độc giả suy ngẫm. Ở mảnh truyện lớn thứ hai, trong mảnh truyện nhỏ thứ năm về quá khứ của Leyli có xuất hiện một nhân vật đáng chú ý: Adil. Adil là người đã cứu vớt Leyli trong cảnh khốn cùng, trở thành tình yêu đầu đời của chị, rồi lợi dụng tình yêu ấy để đẩy Leyli vào con đường nhơ nhuốc: “Adil đã cho tôi làm điếm suốt chừng ấy năm với mục đích duy nhất là làm giàu.” [7, tr.229]. Với nỗi căm phẫn xen lẫn cảm giác bị phản bội, Leyli đã ra tay trước một bước để giành lại số tiền Adil kiếm được từ thân thể chị bấy lâu: “Con dao của người Berber cắm vào cổ họng Adil, tôi không biết mình có đâm trúng động mạch cảnh hay không. Anh ta đổ gục mà không kịp kêu lấy một tiếng” [7, tr.232]. Bussi âm thầm kết thúc mảnh truyện thứ năm này ở đây, với một viễn cảnh dang dở: “Thậm chí tôi không biết mình có giết chết anh ta không. Thậm chí tôi còn không biết trông anh ta như thế nào” [7, tr.232]. Khéo léo lồng ghép thủ pháp trì hoãn, bỏ ngỏ, nhà văn đã che giấu độc giả về thực hư tình trạng sống chết của Adil trong quá khứ. Tất cả dừng lại ở vài câu hỏi mơ hồ, và độc giả chỉ tìm thấy lời giải đáp ở phía sau. Bussi đã thành công tô đậm sự bí ẩn, quanh co trong tổng thể cốt truyện trình thám từ việc cố tình bỏ dờ, trì hoãn các tình tiết.

Trong tiểu thuyết *Kho báu bị nguyên rủa*, Bussi còn sử dụng thủ pháp đánh lạc hướng để làm tăng hiệu ứng trình thám. Tương tự thủ pháp trì hoãn, bỏ ngỏ, đánh lạc hướng cũng là thủ pháp được xây dựng nhằm tạo ra những “bẫy ngôn từ”, đánh lừa độc giả trong quá trình giải mã những bí ẩn. Khám phá tác phẩm, không ít lần độc giả rơi vào cái bẫy mà Bussi giăng sẵn. Từ những chi tiết đầu tiên, Leyli luôn nhấn mạnh về việc cả gia đình sẽ cùng ăn tối vào 19h30 mỗi ngày: “Mỗi tối, cả nhà chúng ta sẽ ăn cùng nhau, và đúng 19h30, bởi vì ngày hôm sau, Tidiane còn phải đi học” [7, tr.107]. Bằng cách miêu tả những thói quen của Bamby, Alpha, Tidiane khi ăn uống, hay cuộc đối thoại giữa các thành viên trên bàn ăn, Bussi tạo ấn tượng về những bữa ăn được ví như “nghi lễ thiêng liêng” của gia đình Leyli trong lòng độc giả: “Người nhà Maal tối nào cũng ăn cùng nhau! Tranh luận, cười nói, trò chuyện” [7, tr.107], “những bữa ăn gia đình có một điều kỳ diệu là ta luôn tìm ra điều gì đó để kể. Alpha có vẻ dễ tâm. Bamby có vẻ mệt mỏi” [7, tr.108]. Bữa ăn vào đúng mốc thời gian “19h30” mỗi ngày liên tục được nhấn nhá, thực chất là một cách đánh lạc hướng hay ho. Độc giả hoàn toàn bị con số này thu hút và quên đi tiền đề quan trọng là “cùng nhau”. Đến cuối cùng, qua lời thú nhận của Leyli, độc giả mới vỡ lẽ khi biết gia đình Maal thực chất chưa từng ở cùng nhau, những bữa ăn lúc 19h30 đều diễn ra ở những nơi khác nhau, cách một màn hình điện thoại: “Đúng 19h30, mỗi người đều phải kết nối mạng và ngồi trước màn hình máy tính xách tay, bật webcam, kết nối Skype ở chế độ hội nghị. Trong vòng một tiếng đồng hồ. Một tiếng đồng hồ mỗi ngày. Một tiếng đồng hồ để nói với nhau đủ thứ chuyện lớn nhỏ. Một tiếng đồng hồ để cùng tham dự một bữa ăn.” [7, tr.414 – 415]. Bussi đã thành công dẫn dắt độc giả bằng những chi tiết đánh lạc hướng đầy khéo léo, tinh vi.

Trước khi được biết đến với danh xưng “ông hoàng trình thám”, Bussi là một giáo sư Địa lý tài giỏi. Những kiến thức chuyên môn về lĩnh vực địa lý là công cụ hỗ trợ hiệu quả cho nhà văn trong quá trình tạo ra thủ pháp đánh lạc hướng trong tác phẩm. *Kho báu bị nguyên rủa* đề cập đến nhiều những địa danh, đất nước. Cả hai vụ án mạng của François, Jean-Lou đều xảy ra

tại khách sạn Red Corner, chỉ là trong hai căn phòng khác nhau. Sau vụ án của François, cảnh sát đã có sự đề phòng, thậm chí bố trí người theo dõi khách sạn này: “Hạ sĩ Taleb đang canh chừng trước cửa khách sạn Red Corner, đúng không?” [7, tr.246]. Tuy vậy việc làm đó không thu được kết quả gì, Jean-Lou vẫn bị giết chết: “Taleb đã cầm chốt trước cửa khách sạn Red Corner cả đêm. Chẳng ích gì. Làm sao họ có thể hình dung được rằng ả sát nhân tìm ra cách giết hại nạn nhân của mình trong phòng Caravansérail mà không đi vào qua cửa duy nhất của khách sạn?” [7, tr.269]. Thật ra đây vốn là một chi tiết để đánh lạc hướng độc giả, vì thực chất không chỉ có một khách sạn Red Corner tồn tại: “Có cả trăm khách sạn Red Corner trên thế giới, y hệt nhau” [7, tr.327]. Dù hai vụ án đề xảy ra ở khách sạn Red Corner, nhưng vị trí nằm ở hai nước khác nhau: “Vụ sát hại François Valioni, trong khách sạn Red Corner tại Rabat” [7, tr.412], “Jean-Lou Courtois đã bị sát hại trong khách sạn Red Corner ở Dubai” [7, tr.327]. Đồng thời, Bussi còn khéo léo hoán vị giữa hai thành phố Rabat - thủ đô Maroc với Marseille - Pháp để đánh lạc hướng độc giả khi nói về hành trình vượt biên của Alpha, hay cuộc điều tra của Petar và Julo. Nhờ hiểu biết về vị trí địa lý giữa hai đất nước, nhà văn đã tính toán chuẩn xác khoảng cách, thời gian di chuyển để xây dựng những tình tiết, sự kiện hợp lý, chặt chẽ. Bussi đã đánh lừa độc giả theo một cách tinh vi nhất, khiến họ khó lòng phát hiện ra sự thật nếu không theo dõi đến cuối cùng.

Bên cạnh đó, nhân vật hàng xóm Guy xuất hiện với hình tượng vụng về và được Leyli so sánh như một con gấu vô hại: “Guy không có vẻ gì là ranh mãnh lắm”, “có điều gì đó ở Guy thu hút chị” [7, tr.220]. Guy giới thiệu mình làm việc ở nhà máy, đó là nguyên nhân vì sao giọng nói của hắn khàn đặc: “Chất amiant trên các công trường đã phá hủy khí quản đến mức giọng nói của tôi chỉ còn là một cây vĩ cầm hoen gỉ kêu lạo xạo trên các sợi kim loại” [7, tr.405]. Ban đầu, sự giúp đỡ của Guy khi Leyli bị cô nàng Kamila làm khó đã tạo được thiện cảm với chị. Qua những đêm trò chuyện, cả hai ngấm trở thành hàng xóm thân thiết, thậm chí là vượt quá giới hạn. Leyli đã rung động với Guy, chị còn nghĩ đến viễn cảnh tương lai của hai người: “Có lẽ một ngày nào đó, họ sẽ đi cùng nhau, rời khỏi cùng một chiếc giường, thay phiên nhau đứng dưới vòi hoa sen, cùng ngồi bên bàn ăn sáng với nhau, cùng đóng cửa nhà để vào thang máy, bước đi bên nhau đến tận điểm dừng xe buýt, lặng lẽ chờ xe, hôn nhau khi Guy xuống bến Caravelle trong khi chị còn đi tiếp năm trạm nữa” [7, tr.381-382]. Nhưng tất cả chỉ là vỏ bọc mà Bussi ngụy trang cho gã hàng xóm này, để qua mắt Leyli và cả độc giả. Guy chính là Adil. Adil không chết, lưỡi dao của Leyli chỉ cắt đứt thanh quản của hắn. Adil quay lại tìm Leyli với chủ đích cướp đi phần còn lại của “kho báu” mà Leyli đã lấy đi năm đó, đồng thời là để trả thù: “[...] bấy lâu nay ta đã tìm cách để làm cô ta đau khổ giống như ta từng đau khổ. Đánh cắp cuộc đời cô ta có lẽ chẳng có ý nghĩa gì nhiều, cả với cô ta lẫn với ta... Nhưng đánh cắp cuộc đời con trai cô ta...” [7, tr.475]. Trái ngược với hình ảnh Guy vô hại, Adil trở về với bản chất thật sự - một kẻ không có nhân tính: “[...] khuôn mặt ông ta méo xệch trong một cái nhả mặt tàn bạo trông lại càng quỷ quái trong ánh lửa” [7, tr.476]. Bussi thành công tạo dựng những chi tiết về một gã hàng xóm đơn giản, không hề có điểm đáng ngờ để đánh lạc hướng độc giả suốt mạch truyện. Chính vì thế, độc giả càng bất ngờ, thót tim khi chứng kiến Adil gỡ bỏ lớp mặt nạ và thực hiện kế hoạch trả thù của hắn. Thủ pháp đánh lạc hướng đã thành công đẩy hiệu ứng lôi cuốn, hấp dẫn của mạch truyện tăng cao.

Thủ pháp trì hoãn, bỏ ngỏ và thủ pháp đánh lạc hướng góp phần nâng tầm hiệu ứng trình thám cho tác phẩm. Bussi đã kết hợp linh hoạt các thủ pháp này nhằm gia tăng tính chất hồi hộp, gay cấn cho tác phẩm. Ông dẫn dắt độc giả tham gia vào hành trình bí ẩn, li kì; tìm kiếm sự thật đằng sau những vụ án, khai phá những bí ẩn của phần “kho báu” chôn giấu dưới đáy đại dương. Đồng thời, thủ pháp tăng hiệu ứng trình thám còn đem đến những xúc cảm kích thích, tò mò cho độc giả trong quá trình tiếp cận thể loại này.

Tựu trung lại, so với các bậc thầy trình thám cổ điển như Arthur Conan Doyle, Agatha Christie, Edgar Allan Poe, Bussi vừa kế thừa, vừa đổi mới, cách tân trong sáng tác, tập trung ở các phương diện cốt truyện, nhân vật và hiệu ứng trình thám. Tận dụng những đặc trưng vốn có

của thể loại trinh thám, Bussi mở ra câu chuyện về tội ác và hành trình điều tra phá án như bao nhiêu câu chuyện khác; song khéo léo lồng ghép nhiều vấn đề trong đời sống, nổi trội là vấn đề nhập cư. Tất nhiên, ông không phân xét về vấn đề này, mà chủ yếu khơi gợi cho độc giả suy ngẫm, đánh giá về những góc khuất, bất cập còn tồn đọng trong đời sống xã hội. Tiểu thuyết của Bussi không đơn thuần chứa đựng yếu tố trinh thám lôi cuốn, hấp dẫn, mà còn thấm đậm tinh thần nhân đạo, nhân văn sâu sắc.

3. KẾT LUẬN

Tiểu thuyết trinh thám *Kho báu bị nguyên rủa* là một tác phẩm nổi trội trong sự nghiệp sáng tác của Michel Bussi. Tác phẩm này bám sát đặc trưng của thể loại, từ phương diện cốt truyện, nhân vật và thủ pháp tạo hiệu ứng trinh thám. Cốt truyện phân mảnh, lắp ghép và cốt truyện đa tuyến góp phần tái hiện hiện thực cuộc sống đa diện, đa chiều, đầy đủ những mảng sáng tối. Trong quá trình xây dựng hệ thống nhân vật, Bussi chú trọng kế thừa những kiểu nhân vật cố định, đặc thù của thể loại nhưng cũng lồng ghép những nét đổi mới của riêng nhà văn. Thủ pháp tri hoãn, bỏ ngõ, đánh lạc hướng được tận dụng triệt để nhằm gia tăng hiệu ứng trinh thám cho tác phẩm. *Kho báu bị nguyên rủa* là địa hạt tiềm năng cho nghiên cứu học thuật về đặc trưng thể loại trinh thám. Tiếp cận văn bản, độc giả có cơ hội tư duy, vận dụng những kinh nghiệm, hiểu biết để giải mã những thông điệp mà nhà văn gửi gắm.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cao Vũ Trân (2004), Georges Simenon và tiểu thuyết trinh thám Pháp thế kỉ XX, Tạp chí *Nghiên cứu văn học*, số 10.
2. Lê Bá Hán và cộng tác viên (2004), *Từ điển thuật ngữ văn học*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
3. Todorov. T (2004), *Thi pháp văn xuôi*, (Đặng Anh Đào, Lê Hồng Sâm dịch), Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
4. Lê Sơn (chủ biên) (2003), *Những vấn đề văn học và ngôn ngữ học*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
5. Trần Đình Sử (Chủ biên) (2012), *Lí luận văn học – Tác phẩm và thể loại văn học* (tập 2), Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
6. Đặng Anh Đào (2001), *Đổi mới nghệ thuật tiểu thuyết phương Tây hiện đại*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
7. Bussi. M (2017), *Kho báu bị nguyên rủa* (Nguyễn Thị Tươi dịch), Nxb Hội Nhà văn, Tp. Hồ Chí Minh.

NOVEL THE CURSED TREASURE FROM THE PERSPECTIVE OF GENRE CHARACTERISTICS

Abstract: This study focuses on interpreting the detective characteristics in Michel Bussi's *The Cursed Treasure* in terms of plot, characters, and techniques that enhance the detective effect. The research findings show that the plot and characters are cleverly constructed, closely adhering to the characteristics of the detective genre. The techniques of delay, ambiguity, and misdirection are fully exploited by Bussi to open up the text, stimulating readers to explore, investigate, and decode. Bussi successfully creates an intriguing and captivating case, while subtly prompting readers to reflect on various issues in social life.

Keywords: Detective, sleuth, delay, the Cursed Treasure, Michel Bussi.